

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (כרכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

529

שיחת רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א • נח תשפ"ב

דברי חיזוק לתחילת זמן חורף

ממש, מי שמחזיק מכשירים אלו מחזיק את היצר הרע בידו, ומחובר אל היצר הרע, וממילא זו סתירה לתורה ולא שייך הצלחה.

ואמנם יש מכשירים כשרים, אבל הם גם כן מביאים לידי בטלה, ואף על פי שיש הכשר, גם לדברים המותרים יש גבול, וכבר כתב החובות הלבבות (שער עבודת האלוקים פ"ד) כי אין דבר שהוא 'היתר', אלא כל מה שאדם עושה זה או מצוה או עבירה, ואם הכוונה היא טובה אזי ההיתר הוא מצוה, אך אם הכוונה היא סתם להנאת העולם הזה הרי זה נגד המצוה, ולכן גם מכשירים אלו שיש בהם בטלה, הבטלה זה הדבר הכי גרוע! וכשיש יצר הרע של בטלה זה מפריע מאד, וזו הסיבה שהקשיים נמשכים ולא מרגישים ערבות.

כיצד להמשיך את החיזוק של תחילת הזמן?

בדרך כלל בתחילת הזמן יש חיזוק, וכל אחד ואחד הוא מחזיק, התורה היא בחיזוק והתפילה בחיזוק וכל סדרי הישיבה מחזקים, אבל אחר כך בהמשך הזמן נחלש החיזוק, כידוע שכך המציאות בדרך כלל, ואמנם לא אצל כולם, אבל על פי רוב זה כך, ויש להתבונן מה הסיבה שהחיזוק נחלש ומה העצה שהחיזוק יימשך.

הדבר הפשוט הוא, שאדם שעוסק באיזה ענין ומצליח בו, אם יש לו הצלחה ומשיג את השאיפה שלו, אזי זה מוסיף לו חיזוק להמשיך הלאה, אבל אם אינו מצליח, הוא מתייאש וכבר אין חיזוק.

וזהו הענין גם כאן, שאם הייתה הרגשת הצלחה נמשכת כל הזמן והיו מרגישים שמצליחים בתורה, שזה מה שרוצים, להצליח בתורה, אם היו מרגישים את הצלחה, אזי היה החיזוק נמשך! אבל אם לא מרגישים את הצלחה, אם יש שאיפות טובות מאד של גדלות בתורה ולא מצליחים בהם כמו שחושבים, זה גורם יאוש.

ונתבונן מה באמת העצה להצליח בתורה. הנה בתורה יש 'קנין' תורה, וכמו שאמרו באבות פ"ו שהתורה נקנית בארבעים ושמונה דברים, תורה קונים! ואם התורה נקנית ומרגישים את ה'קנין', אם מרגישים את הקנין של התורה, אזי ממשכים וזה נותן חיזוק הלאה, אבל אם לא מרגישים את הקנין ולא רואים את הצלחה, לכן יש רפיון.

ובמה זה תלוי? מה הם הדברים שהתורה נקנית בהם? יש הרבה דרכים בפרקי אבות, ארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית בהם, ולא נתעכב עתה על כל הדברים, אלא על כמה דברים כלליים שבהם.

הדבר הראשון שכתוב שם בפרקי אבות הוא 'בתלמוד', והיינו בלימוד עצמו, שלומדים! ומה נקרא שלומדים? כתב הרמב"ם בפירוש המשניות (אבות ג, ה) "התמדת הקריאה", והיינו לימוד בהתמדה, שלומדים רצוף בלי הפסקות ובטלה, בלי זמנים של בטלה, זה נקרא בתלמוד, ואם הלימוד הוא רצוף אזי התורה נקנית, ואז יש הצלחה ומרגישים את הצלחה, וזה נותן חיזוק להמשיך הלאה.

אבל אם יש בטלה, ואין זה חשוב כמה זמן, אפילו קצת בטלה, אם יש איזה בטלה שאינה מוכרחת, כי אמנם יש דברים שצריכים וביטולה זהו קיומה, אבל אם יש בטלה שלא לצורך, בטלה הנחשבת בטלה, אזי אין הצלחה, וכשאין הצלחה אין שאיפה להמשיך הלאה.

ובאמת זהו דבר חמור מאד, שהרי אמרו חז"ל (סנהדרין צט, א) שכל מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק הוא בכלל האמור "כי דבר השם בזה", ולא כתוב כמה זמן הוא מתבטל, אלא ברגע שאפשר לעסוק ואינו עוסק, אם אפשר והוא יכול, מדוע הוא לא עוסק? מפני שאינו מחשיב ואינו יודע את החשיבות, כי דבר שאדם מחשיב אותו הרי הוא עוסק בו וממשיך ואינו מפסיק, ולכן זה נקרא כי דבר השם בזה.

וכמוכן הרי להצלחה צריכים הרבה סייעתא דשמיא, ואם הוא בגדר "כי דבר השם בזה" אין סייעתא דשמיא ולא שייך סייעתא דשמיא, ואזי

בתחילת הזמן לפעמים יש קשיים, וברש"י פרשת יתרו (יט, ה) הביא מדברי חז"ל "שכל ההתחלות קשות אבל מכאן ואילך יערב לכם", בהתחלה ישנם קשיים, אבל אחר כך לא רק שלא קשה, אלא יערב לכם, יש בזה ערבות ומתיקות.

ואמנם יש כאלו שגם בתחילת הזמן אין להם שום קשיים, כי זו לא התחלה אצלם, וההתחלה כבר הייתה לפני כמה שנים, וממשיכים כל הזמן באותה הרציפות עם ערבות הנמשכת בלי הפסק, ולהם לא קשה כלל בתחילת הזמן. אבל יש כאלו שזו כן התחלה אצלם, ויש להם איזה קשיים, וצריכים לדעת שעיקר הקשיים הם בהתחלה, אבל אחר כך זה ערב ונעים מאד!

ואמנם יש גם יותר מזה. יש כאלו שהקושי נמשך אצלם גם לאחר ההתחלה, והם לומדים ולומדים ואין ערבות, ואם כך המציאות זה סימן שההתחלה היא לא התחלה, לא בצורה של התחלה, ולכן הקשיים נמשכים גם אחר כך.

ובאמת יש להתבונן, מאחר שכבר הייתה התחלה פעם, למה צריכים עכשיו עוד התחלה, ומדוע זה קשה באמת? למה הערבות לא נמשכת? ומוכרחים לומר כי 'בין הזמנים' הוא הפסק ההתחלה, ולכן הערבות נפסקת וצריכים התחלה חדשה.

אמנם הרי בין הזמנים הוא בבחינת ביטולה זהו קיומה, ואם זה בצורה של 'קיומה' אין זה הפסק, ואף על פי שאמרו (ספרי עקב) אם תעזבני יום יומיים אעזבך, היינו כשיש עזיבה, אבל אם זהו קיומה – זה לא עזיבה ולא הפסק, ומדוע אין הערבות נמשכת? כנראה שסוף סוף למרות שזהו קיומה, יש איזה הפסק, שהיצר הרע מתחזק, ושמים בפריקת העול, כתינוק הבורח מבית הספר. ויש להבין אם כן, כיצד יש כאלו שאין זה הפסק אצלם, הרי סוף סוף יש קצת בטלה בבין הזמנים, וכיצד יתכן שהערבות נמשכת ואין שום קשיים בהתחלה?

הסיבה לזה פשוטה מאד, כי הנה החיי אדם כתב בהקדמתו (לספרו חכמת אדם) כי מה שהוא יכול לפסוק הלכות, למרות שהיה עוסק במסחר, ונסע הרבה פעמים ליריד בלייפציג, אף על פי כן כל אותו הזמן לא הסיח דעתו מן התורה, וכעין שמצינו בגמרא (יבמות לד, ב) שאשה ששהתה עשר שנים בלי בעל, שוב אינה יולדת, ואמרו שם שכל זה בזמן שלא היה דעתה להינשא, אבל אם דעתה להינשא אפילו שעברו יותר מעשר שנים עדיין נשאר בה הכוח ללדת, כי אין כאן הפסק ולא שהייה, מאחר שעדיין דעתה להינשא. וכך גם העיד החיי אדם על עצמו, שגם בזמנים שעסק במסחר לא הסיח דעתו מהתורה.

ובאופן כזה שלא מסיחים דעת, גם בין הזמנים אינו הפסק, ואדרבה רק מוסיפים חיזוק והתעלות. וזהו שאנו אומרים בסיום מסכת 'דעתן עלך', שתהא דעתנו על המסכת, גם בזמן שלא עוסקים בה, ולא נסיח דעת ממנה, ואז הערבות נמשכת ואין צורך בהתחלה חדשה.

אבל אם יש הפסק והיחס הדעת, צריכים התחלה חדשה, וממילא ישנם קשיים, וכפי שהזכרנו יש כאלו שגם לאחר ההתחלה נמשך אצלם הקושי, ואין להם ערבות. ולכאורה הרי דברי תורה מתוקים מדבש, וכיצד יתכן שלא מרגישים ערבות? הסיבה הפשוטה היא, כי כמו בדבש, רק מי שהוא בריא מרגיש את המתוקות, אבל חולה אינו יכול לטעום דבש, ואין החיסרון בדבש אלא באדם האוכל, כך גם בתורה יש מתוקות, אבל לפעמים יש לאדם חולי הנפש, ועל ידי זה כל מתוק נהפך אצלו למר ואינו מרגיש שום טעם.

ויש חולי הנפש של מידות רעות ואהבת העולם הזה, כל הנאות הגוף, כגון רדיפת המאכלות, חמדת הממון והכבוד, עצלות ומנוחה יתירה, וכל הדברים האלו הם סתירה לתורה, ויש עוד יצר הרע שנתחדש בתקופות האחרונות, כל מיני מכשירים שמעוררים את היצר הרע, והם יצר הרע

היאך תהיה הצלחה, הרי בלי סיעתא דשמיא לא שייך הצלחה! ולכן הדבר הראשון כשרוצים הצלחה בתורה צריכים התמדה, שלא תהיה בטלה, ואז יש הצלחה, וההצלחה מובטחת.

ועוד דבר שהוא פשוט מאד, אך לרוב פרסומו הוא נשכח, וכדאי להזכירו בתחילת הזמן: ענין המידות הטובות. מידות טובות הם הכרח להצלחה בתורה! ואם חסר במידות הטובות חסר בהצלחה בתורה, וזה מפורש גם בארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית בהם, שמוזכרים שם הרבה ענייני מידות טובות, כגון בענווה, בארך אפיים, בלב טוב, אוהב את הבריות, ועוד הרבה דברים של מידות טובות.

והמידות הטובות הם העיקר וההכרח שלא שייך בלי זה, ומלבד מה שזה חיוב מצד עצמו, שהוא מצות עשה כמו שכתוב (דברים כח, ט) והלכת בדרכיו, ורבינו יונה בשערי תשובה (ג, יג) כתב שזה מן החמורות, אבל זה גם צורך ההצלחה בתורה, ובלי זה לא שייך הצלחה בתורה.

ועוד אחד מהדברים שהתורה נקנית בהם הוא 'בשמחה', היינו שעסק התורה צריך להיות בשמחה, ושמחה פירושה שמחת המצוה, ובשערי תשובה לרבינו יונה (ד, ט) כתב "כי יגדל וישגא מאד שכר השמחה על המצוות", השכר של שמחת המצוה הוא גדול מאד, ומשמע שהוא אף יותר משכר המצוה עצמה, ואמנם המצוה עצמה היא לעיכובא, ושמחה בלי מצוה זה כלום, אבל כשיש מצוה ועושים את המצוה, אם זה בשמחה זה מוסיף שכר, והשכר מורה על חשיבות הדבר, שיש לו מעלה גדולה כל כך, ומוסיף בשלמות האדם, בשכר, יותר מהמצוה עצמה.

והביאור הפשוט בזה הוא כמו שכתב בחובות הלבבות (שער הביטחון פ"ד) שיש מצוות הנראות ונולות בגוף, ויש מצוות של חובות הלבבות שהם בלב, והשכר על המצוות הנראות הוא שכר גלוי, שאפשר לראותו ויש לנו השגה בו, כי את הגוף רואים ולכן גם השכר על זה הוא שכר נגלה, אבל על חובות הלבבות, כיון שהמצוה היא נסתרת, גם השכר על זה הוא שכר נסתר. והביא על זה את הפסוק (תהלים לא, כ) "מה רב טובך אשר

צפנת ליראיך", והיינו כי יראיך – יראת שמים זה ענין של חובות הלבבות, כי היראה היא מצוה נסתרת בפנימיות הלב, ולכן גם השכר על זה הוא צפון ונסתר, טובך אשר צפנת, שאין לנו השגה בו.

ורואים בזה את החשיבות של שלמות בפנימיות, שהשכר על זה צפון ונסתר, ולכן גם שמחת המצוה זה דבר גדול מאד, כי השמחה באה מתוך הלב, מתוך הפנימיות! ואמנם בדרך כלל השמחה גם ניכרת כלפי חוץ, אבל מאיפה זה בא ומהו הגורם לשמחה במצוה? החשיבות! שאדם מחשיב בלב את המצוה עד כדי כך שזה משמח אותו, ועל זה "מה רב טובך אשר צפנת" ואין לנו השגה בגודל השכר על זה.

וכך גם תורה בשמחה, צריכה להיות השמחה הזאת, שיודעים את חשיבות התורה ומכירים את הערך של התורה, ואזי ממילא זה מביא לידי שמחה, ואם זה מביא לידי שמחה זוהי דרגה גבוהה מאד הנותנת את ההצלחה לקנין תורה.

אבל יש עוד שמחה בתורה, מלבד שמחת המצוה ששמחים מתוך הכרת חשיבות התורה, יש גם שמחה מחמת התורה עצמה, וכמו שכתוב (תהלים יט, ט) "פיקודי השם ישרים משמחי לב", והיינו שהלימוד עצמו משמח, ולכן בזמן שיש איסור של שמחה כגון בתשעה באב, אסור לעסוק בתורה, כי זה משמח, וכך המציאות, שהתורה משמחת! עצם לימוד התורה הוא משמח, ונותן שמחה.

ובפרט שהרי דברי תורה "מתוקים מדבש" (שם יא), וכן אנו מתפללים ומבקשים "והערב נא" שנזכה לערבות של התורה, ואם אדם מרגיש מתיקות וערבות הרי זה נותן לו שמחה, וזוהי השמחה של התורה שהיא מהדברים שהתורה נקנית בהם, ובזה התורה נקנית.

וכמוכן אם התורה היא בשמחה, אזי החיזוק קיים ונמשך, כי השמחה נותנת חיזוק, ורוצים להמשיך הלאה עם השמחה.

מדברי רבינו שליט"א בסוף השיעור בביתו יום ד' לסדר נח

לקראת תחילת לימוד מסכת כתובות בחורף הבעל"ט

ידוע שמסכתא כתובות נקראת ש"ס קטן, מפני שכוללת הרבה עניינים מכל הש"ס, כגון שבת, דבר שאינו מתכוון, וספק ספיקא, סוטה, ודיני ממונות, ועוד עניינים רבים, ואם כן אם לומדים וגומרים כל מסכת כתובות זה נקרא שגמרו ש"ס! ובאמת צריך לדעת כי לגמור מסכת זה דבר מיוחד, וכשגומרים מסכת שלמה יש בזה סגולה, והאדם מקבל בזה שלמות מיוחדת, ופעם אמר לי צעיר אחד, שתמיד הוא לא היה גומר את המסכת שלומדים בישיבה, ופעם אחת גמר את המסכת והרגיש אז הרגשה מיוחדת, הרגשה של שלמות.

וכן מצינו במדרש (במדבר רבה יח, כא) על הפסוק בשיר השירים "ששים המה מלכות" – אלו ששים מסכתות, והיינו שהמסכתות נקראות מלכות, לא מלכים, אלא מלכות, והמסכת היא מלכה, ואם כן מי הוא המלך? מי שלומד את המסכת הוא המלך! ומי עושה אותו למלך? המסכת! בזכות המלכה הוא מלך. וכבר דיברנו פעם מהו ענין מלך ועל מי הוא מלך, וביארנו בזה כי מלך הכוונה שהוא מולך על עצמו ושולט על כל כוחותיו להנהיגם על פי התורה, ומכוח לימוד התורה של מסכת שלמה זוכים לשלמות כזו, למלוך ולמשול על כל מיני היצר הרע שיש באדם.

והנה יש 'מלוכה' ויש 'ממשלה', כפי שאומרים בפיוט "המלוכה והממשלה לחי עולמים", וכן כתוב (תהלים כב, כט) "כי להשם המלוכה ומושל בגויים", וידוע מהגר"א שביאר בזה כי 'מלך' נקרא מי שהעם מקבל אותו למלך, ומבקשים אותו להנהיגם, כי הם צריכים מלך ומנהיג, ואילו 'מושל' נקרא מי שמושל בכפייה בעל כרחם (דיקטטור), ועל דרך זה אמר כי להשם המלוכה – והיינו עלינו, על כלל ישראל, אצלנו הוא מלך, שאנו מקבלים מלכותו ברצון, אבל בגויים הוא מושל בעל כרחם, כי אנחנו קיבלנו את התורה, ואמנם הקב"ה כפה את ההר כגיגית (שבת פח, א), אבל היה קבלה, קבלת התורה מאהבה ומיראה, ואילו בגויים אינו כן, אלא הקב"ה מושל בהם בעל כרחם.

וזהו ההבדל במהות של עם ישראל, שאיננו כמו הגויים, וכמו שאמרו חז"ל (יבמות עט, א) שלושה סימנים יש באומה זו: רחמנים ביישנים וגומלי חסדים, והם מעלות מיוחדות שיש רק בישראל ולא באומות העולם, והאופי הוא אופי אחר, ואינו אותו האופי, וזהו שאנו אומרים בתפילה "אתה בחרתנו מכל העמים", ומה הפירוש 'בחרתנו'? וכן בברכות התורה "אשר בחר בנו מכל העמים", מה הפירוש 'בחר בנו'? שהוא עשה אותנו למובחרים! ונתן לנו את המעלה והמדרגה הזו שאנו מובחרים עם אופי אחר, זהו אתה בחרתנו, ולכן צריכים לשמות, כל יהודי צריך לשמוח שהוא יהודי.

ועל כל פנים בלימוד מסכת שלמה זוכים למעלת 'מלך' ו'מושל' [א"ה]. ובמקום אחר הסביר רבינו שליט"א: יש דברים שהוא מקיים בתור 'מלך', שמוכן לו שזה כדאי וטוב לו, ועושה אותם ברצון ובשמחה, ויש דברים שהוא מקיים בתור 'ממשלה', שהוא מושל על עצמו, ויש לו כוח ממשלה לשלוט על כל כוחות הגוף, ולהתגבר על כל היצרים נגד הטבע, ועכשיו בעזרת השם מתחילים מסכת כתובות וכבר מתחיל הזמן, שיהיה בהצלחה!

לעילוי נשמת האשה הצדקנית

מרת **לאה דרורי** ע"ה

ב"ר יהודה אריה לייב ליפשיץ זצ"ל

נלב"ע ה' חשון תשס"ו - תנצב"ה

מוקדש לעילוי נשמת

רבי **טוביה** ב"ר **שרגא לוונשטיין** ז"ל

נלב"ע ט' חשון תשע"ב

תנצב"ה

לעילוי נשמת המשגיח הגאון הצדיק

רבי **יהודה יעקב גוטרמן** זצ"ל

בן רבי **חיים אלעזר** זצ"ל

נלב"ע ח' חשון תשפ"א - תנצב"ה